

131643

d'Almeida
L7266

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WRO0168064

WYDZIAŁ SPOŁECZNO - OŚWIATOWY
ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ Powszechnych

**PRZEWODNIK PRACY
SPOŁECZNEJ I OŚWIATOWEJ.**

WARSZAWA, 1929
SKŁAD GŁÓWNY: „NASZA KSIĘGARNIA”, UL. ŚWIĘTOKRZYSKA № 18.

4048

Polska Oświata Pozaszkolna

DWUMIESIĘCZNIK

Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych

poświęcony sprawom oświaty dorosłych.

PRENUMERATA ROCZNA 8 ZŁ.

NUMER POJEDYŃCZY ZŁ. 1.50.

ADMINISTRACJA

Warszawa, ul. Świętokrzyska 30 m. 11. Tel. 269-49.

Są również do nabycia

roczniki: 1925, 1926, 1927 r.

w cenie 8 zł., w oprawie 9 zł.

Roczniki „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej” stanowią w braku książkowej literatury oświatowej jedyne kompetentne źródło wiadomości z zakresu pracy społeczno-oświatowej, jej celów i zadań, form i metod pracy oraz przeglądu ruchu oświatowego w kraju i zagranicą.

W dzisiejszym stanie szybkiego rozwoju oświaty pozaszkolnej żaden pracownik oświatowy nie może się obyć bez

„POLSKIEJ OŚWIATY POZASZKOLNEJ”

ks. nab. 4044
WYDZIAŁ SPOŁECZNO - OŚWIATOWY
ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ POWSZECHNYCH

**PRZEWODNIK PRACY
SPOŁECZNEJ I OŚWIATOWEJ.**

3883

WARSZAWA, 1929
SKŁAD GŁÓWNY: „NASZA KSIĘGARNIA”, UL. ŚWIĘTOKRZYSKA № 18.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WRO0168064

ZAKŁADY GRAFICZNE
NASZA DRUKARNIA
WARSZAWA, SIENNA 15.

Centr. Biblioteka Pedagog.
Kuratorium Okr. Szkoln. Wrocl.
we Wrocławiu

RP

Nr. inw.

3883

I.

Zadania Związku P. N. S. P. w dziedzinie prac społeczno-oświatowych.

W historii pracy społeczno-oświatowej w Polsce doby powojennej działalność Związku P. N. S. P. zajmuje tak poważne miejsce, że gdy nadchodzi moment rewizji dotychczasowego programu pracy związkowej na tem polu, nie podobna jej przeprowadzić inaczej jak w najściślejszej łączności z całokształtem zadań Związku w tej dziedzinie pracy.

Doniosłość tych zadań została przez nauczycielstwo związkowe uznana w całej pełni i znalazła swój wyraz w uchwale Zjazdu Delegatów z r. 1923, polecającej Zarządowi Głównemu wprowadzenie do programu prac związkowych działalności społeczno-oświatowej nauczycielstwa. Momentem decydującym dla tej uchwały było przekonanie, że problem jednolitej szkoły powszechnej tylko w łączności z zagadnieniem pracy społeczno-oświatowej znaleźć może swe całkowite rozwiązanie oraz że na tej tylko podstawie może być stworzony nowoczesny program wychowania narodowego, ujmowanego z punktu widzenia postulatów demokratycznej kultury.

Reprezentując demokratyczny kierunek myśli wychowawczej w odniesieniu do szkoły, stał się Związek P. N. S. P. jej przedstawicielem także w dziedzinie prac społeczno-wychowawczych, które zresztą siłą faktu spadały na barki nauczyciela. Ale w nowych warunkach życia Polski praca społeczno-wychowawcza nie może być przez nauczycielstwo dźwigana jako nieznośne i uciążliwe brzemie, które zostało mu narzucone przez układ warunków lokalnych. Musi być ona podejmowana z głębokiem przekonaniem o najściślejszej łączności z zadaniami szkoły powszechnej.

W kierunku upowszechnienia tego przekonania rozwijała się dotychczasowa działalność Związku przez okres pięcioletni i w tym duchu sprawa była ujmowana we wszystkich tych ośrodkach pracy społeczno-oświatowej Związku, gdzie wykazać się mogła rezultatami najlepszemi,

Daleko nam wprawdzie do tego, byśmy stwierdzić mogli jednomyślną w tej dziedzinie opinię nauczycielstwa, również nie zdołaliśmy jeszcze na całym froncie przełamać oporu tradycyjnego szablonu prac społeczno-oświatowych, podtrzymywanego z goliwością godną lepszej sprawy przez towarzystwa oświatowe staro autoramentu, jednak zakres oddziaływania ideologii związkowej w dziedzinie pracy społeczno-oświatowej rozszerza się z każdym rokiem potężniej i coraz bardziej zwarcie występuje w życiu społecznym polskim związkowy obóz społecznej pracy.

W miarę jak nakreślone ideały naszej pracy na tem polu znachodziły oddźwięk w życiu realnym, ulegał także rozszerzeniu horyzont naszych dążeń, rozszerzał się nasz program, a razem z tem coraz wyraźniej wykrystalizowywała się ideologia naszej społeczno-oświatowej pracy.

Podłożem, na którym ta ideologia wyrastała, był fakt, że praca społeczno-oświatowa polska rozwija się w ramach własnego państwa zorganizowanego demokratycznie, w którym pełne prawa obywatelskie posiadają wszyscy obywatele i które od wszystkich obywateli żąda umiejętności wykonywania tych praw.

Powyższy punkt wyjścia stawia pracę społeczno-oświatową Związku wobec najistotniejszych zagadnień życia zbiorowego w Polsce współczesnej, nadając jej ton i zabarwienie, nietylko zasadniczo odmienne od szablonowej działalności oświatowej przedwojennych towarzystw oświatowych, ale również do pewnego stopnia różne w porównaniu z pracą oświatowo-kulturalną reszty obozu demokratycznego.

Na czem ta różnica polega?

Jeśli o pracę związkową chodzi, różnica ta wyraża się bardzo dobitnie w całym odmiennym ustosunkowaniu się Związku do problemów współczesnego życia zbiorowości polskiej.

Jednym z takich problemów, który uważamy za najistotniejszy, jest problem emancypacji kulturalnej szerokich mas społecznych, umożliwiającej najliczniejszym warstwom społecznym w Polsce, robotnikom i chłopom, wytworzenie sobie samodzielnej orjentacji w warunkach społecznego życia doby współczesnej w Polsce, by na tej podstawie ustosunkować się do zadań społecznych czynnie i pozytywnie. Z tego powodu zwalczamy wszelką akcję oświatową, obliczoną na utrzymanie niewolnictwa duchowego emancypujących się warstw ludowych oraz przeciwstawiamy się każdemu dążeniu, które pod pokrywką pracy nad podniesieniem oświaty i kultury szerzy serwilizm myśli i utrwała bierność społeczną.

Polska doby dzisiejszej, Polska demokratyczna przyszłość swą budować może skutecznie tylko wtedy, gdy do dzieła wprzódz doła możliwie wielką ilość rąk swych obywateli. Wtedy dopiero

dzieło wnoszone stanie się dobrem ogólnem, cennym skarbem narodu w całej jego masie.

Na czoło zatem zadań pracy społeczno-oświatowej wysunięte być powinny te z nich, które służą budzeniu aktywności społecznej i rozwijają umiejętność czynnego występowania w życiu zbiorowem.

Można bez obawy przesady twierdzić, że polskie życie społeczne cierpi na niedorozwój zdolności do jego organizowania. Całe rozległe pola pracy społecznej leżą odłogiem z powodu braku ludzi, którzyby odczuwali potrzebę i posiadali umiejętność organizowania tej pracy. W takim stanie rzeczy praca społeczno-oświatowa musi wyraźnie powiedzieć sobie, że zadaniem jej naczelnem jest nie dokształcanie w przedmiotach szkolnych takich czy innych, nie popularyzowanie abstrakcyjnych wiadomości, z całokształtem życia w luźnym tylko pozostających związku, — lecz świadomie i celowo prowadzona akcja wychowania społecznego i obywatelskiego.

Jeśli o szerokie masy narodu chodzi i o rolę ich społeczną i kulturalną — to materiałem najbardziej kształcącym walory, o których mowa, będzie to wszystko, co orjentuje w zjawiskach życia zbiorowego, co pozwala dojrzeć głęboki sens współdziałania gromadnego, co wyzwala potencjalną energję mas w kierunku wyrażenia się w różnorodnych formach społecznej akcji.

Praca społeczno-oświatowa nauczycielstwa związkowego, które w przeważnej swej części działalność swą rozwija w ośrodkach prowincjonalnych, w rezultatach swych objawiać się powinna właściwie w narastającej pod jej wpływem ilości organizacji życia społecznego zależnie od najpilniejszych potrzeb środowiska.

Gdy rezultatem prowadzonych przez nauczycielstwo kursów dla dorosłych będzie pomnażanie się bibliotek powszechnych, kółek rolniczych, spółdzielni, kół młodzieży, straży pożarnych i t. p. lub ożywienie działalności tych organizacji, słabo dotąd prosperujących, gdy rezultat współpracy nauczyciela wyrazi się w utworzeniu się ośrodka ludzi, którzy poza myślą o interesach osobistych czują potrzebę wyłożenia trudu dla dobra ogólnego — wtedy powiedzieć można śmiało, że społeczny cel pracy oświatowej w danem miejscu został osiągnięty, a gromadzie budowniczych przyszłości kraju przybyła świeża garstka towarzyszy.

Wynika z tego, że celem pracy społeczno-oświatowej w ideologii związkowej jest nie człowiek o taką czy inną sumę wiadomości mądrzejszy, lecz człowiek nowy, przebudowany wewnątrz, człowiek głęboko czujący swój związek duchowy z całością narodu i jego nowem przeznaczeniem, zdający sobie jasno sprawę z całokształtu potrzeb społecznych oraz warunków, w jakich mogą

być zaspokojone, człowiek wreszcie o obudzonej woli działania nie tylko na użytek własny, lecz także dla dobra ogólnego.

Że taka przebudowa odbyć się musi w ramach systematycznej pracy oświatowej, nie może ulegać wątpliwości, lecz że równocześnie nie może to być praca oderwana od życia i warunków działania w środowisku, w którym się pracuje, że równocześnie musi się ona odwoływać do rzeczywistych zjawisk życia i prowadzić bezpośrednio do celowego na te zjawiska oddziaływania, jest rzeczą jasną dla każdego, kto przez oświatę rozumie coś więcej, niż bezładne meblowanie głowy wiadomościami z najróżniejszych dziedzin.

Jeśli praca oświatowa w rezultacie swym przynieść miała tylko pomnożenie sumy wiadomości mas oświeconych i nic ponadto, zaprawdę nie byłaby warta trudu, bo w tym charakterze nie posiadałaby prawie żadnej wartości społecznej. A tymczasem o wartość społeczną pracy oświatowej chodzi najwięcej w dzisiejszym stanie życia polskiego.

Gdy uczy my analfabetów czytania i pisania, nie na tem nam w pierwszym rzędzie zależy, by ułatwić zainteresowanym egzystencję w życiu praktycznym, ani na tem nawet, by wyrównać krzywdę społeczną, której doznali wskutek niemożności uczenia się w szkole, za to z całą świadomością nauczanie analfabetów prowadzić będziemy ku temu, by wzwyczać ich do posługiwania się gazetą i książką, by wykształcić zainteresowanie sprawami życia zbiorowego, obudzić i wychować zmysł dla ujmowania zagadnień życia społecznego pod kątem widzenia interesu ogólnego.

Tem się właśnie tłumaczy fakt, że w programach pracy społeczno-oświatowej Związku łączyliśmy zawsze pracę systematyczną na kursach dla dorosłych z taką pracą w obrębie bibliotek powszechnych, obie zaś wiązaliśmy z akcją rozbudowy organizacji życia społecznego, bo tylko w takim związku praca oświatowa osiągnąć może — według nas — swój cel właściwy.

Podobnie ma się sprawa, gdy mamy na myśli kursy dla dorosłych na wyższych poziomach czy pracę w tak zwanych uniwersytetach powszechnych. I tutaj nie o rozszerzenie same pewnych, nawet bardzo potrzebnych, wiadomości chodzi nam przedewszystkiem, lecz o to, by zdobywaną przez naszych słuchaczy wiedzę wiązać jaknajmocniej z życiem i z oczekowaną działalnością w niem tych ludzi. Kursy dla dorosłych na poziomie wyższym, znowu w stałym współdziałaniu z biblioteką powszechną, to teren pracy, na którym odbywać się musi proces wnikania naszych słuchaczy w zrozumienie źródeł współczesnej kultury narodu, gdzie skryształizować się powinien stosunek do tej kultury nowych zastrępow obywatelskich.

Wynika z tego, że oświata pozaszkolna w rozumieniu nauczycielstwa związkowego nie będzie się ograniczać do funkcji kształcenia dorosłych we wszelkiego rodzaju pożytecznych wiadomościach, lecz przez swe nachylenie społeczne obejmie szeroką sferę wychowania mas ludowych do samodzielnego i czynnego przejawienia swej zbiorowej woli w życiu. W związku z tak pojmowanym zagadnieniem oświaty pozaszkolnej postulat programowy Związku P. N. S. P., wskazujący na konieczność współdziałania nauczycielstwa z lokalnymi organizacjami społecznymi różnego typu, jest niczem innym, jak stwierdzeniem, że wychowawcze oddziaływanie nauczycielstwa na środowisko znajdować powinno swe miejsce nie tylko w przedsięwzięciach natury oświatowej, ale także przy warsztacie codziennej pracy organizacji społecznych środowiska, w którym działa nauczyciel. Tutaj właśnie, w Kółku Rolniczym, Kasie Stefczyka, w Mleczarni Spółdzielczej, Kole Młodzieży, Straży Pożarnej, w gminie wreszcie, nauczycielstwo związkowe ma rozległe pole dla społeczno-wychowawczego oddziaływania na otoczenie, z którym współżyje, tutaj w bezpośrednim zetknięciu z interesami żywego człowieka może ukazywać otoczeniu ten wyższy od egoistycznego—społeczny punkt widzenia rzeczy, jako niezbędną podstawę dla pojawienia się jakichkolwiek poczynań zbiorowych o szerszym zakresie i większym pożytku ogólnym.

Oparcie pracy społeczno-oświatowej na możliwie szerokiej podstawie konkretnych dążeń, jakie się przejawiają w życiu środowiska, związanie ideałów oświatowo-wychowawczych z tendencjami społecznymi ośrodka, w którym się działa, jest właśnie tem spojrzeniem na zagadnienie oświaty pozaszkolnej z innego, nazwijmy to, społecznego punktu widzenia, które odróżnia pracę oświatową Związku P. N. S. P. od takiejże pracy innych ugrupowań oświatowych.

Skoro za dalszy rozwój kultury narodowej odpowiedzialność spada już nie, jak dawniej, na warstwę przewodnią narodu, lecz na cały naród, w przeważnej swej masie chłopski i robotniczy, nauczycielstwo polskie a nauczycielstwo związkowe w pierwszym rzędzie obowiązane jest rozumieć, że w obrębie akcji społeczno-oświatowej znaleźć muszą swe rozwiązanie te wszystkie problemy, które miljonowej masie ludu, do niedawna upośledzonej a dziś pełnoprawnej, umożliwią czynny udział w kształtowaniu życia i kultury narodu. Że proces społeczno - wychowawczy, który ma tu miejsce, odbywać się musi w najściślejszym związku z życiem oraz ogólnymi dążeniami tych najliczniejszych warstw narodu, jest rzeczą oczywistą dla każdego, kto zdaje sobie sprawę z charakteru struktury społecznej naszego narodu, dla nauczycielstwa zaś związkowego, które w zwyczajkiem przeprowadzeniu walki o demokratyczną szkołę powszechną wyraziło niedwuznacznie swą wo-

lę współdziałania z emancypacyjnym ruchem kulturalnym szerokich mas narodu, niema chyba wątpliwości żadnej, że wychowawczy ten proces może być dokonany tylko w łączności z prądami przenikającymi masy, nigdy zaś przeciw nim.

Chodzi przeto o to, aby te prądy wprzód sumiennie zgłębić, zanim się pracę wychowawczą zacznie, aby gruntownie poznać i blisko żyć się z środowiskiem, którego zaufanie zdobyć się wpierv musi, nim podejmie się trud społeczno-oświatowej pracy. „Nim chłopca oświecać poczniemy, pocznijmyż naprzód od siebie. Uczmy się wsi”. Te mądre słowa Wł. Orkana odnośnie do oświaty na wsi mają swą wagę w każdym środowisku pracy społecznej i stanowić powinny niewzruszalny kanon przy podejmowaniu pracy społeczno-oświatowej o typie demokratycznym.

II.

O poznawaniu środowiska pracy.

W każdym działaniu najwyższą umiejętnością jest znawstwo ludzi. Większa lub mniejsza przenikliwość, umiejętność analizowania reakcyj ludzkich i na tle dobrych obserwacyj ujęty program operowania indywidualnymi wartościami ludzkimi — zawsze rozstrzygać będzie o powodzeniu lub niepowodzeniu działania.

Działacz społeczny musi dobrze znać ludzi, z którymi pracuje. Musi znać środowisko, t. j. człowieka wraz ze spletem wszelkich związków materialnych i duchowych, jakie w jego otoczeniu zachodzą. Oczywiście, że samo znawstwo nie rozwiązuje wszystkiego. Działacz społeczny musi sam posiadać, wykształcić w sobie te wartości, które innym chce przekazać. Trudno uwierzyć, aby najlepszy technik pracy społecznej i oświatowej bez wartości ludzkich mógł wybitnie zaważyć w najlepiej znanym środowisku. Jest to sprawa tak zasadnicza, że wymaga osobnego omówienia.

Znawstwo środowiska musi być jednak przedmiotem pracy instruktorskiej dla działaczy społecznych i oświatowych. Jednym z pierwszych. Znać środowisko miejskie lub wiejskie, chłopskie, robotnicze lub zawodowe jest rzeczą pierwszą i najważniejszą dla pracującego na wsi, w mieście lub wśród takich czy innych ugrupowań zawodowych.

Wysuwam te trzy ośrodki działania, gdyż obejmują one najbardziej typowe pola pracy społecznej. Można przeto o każdym z tych środowisk mówić oddzielnie. Wieś i miasto są najbardziej ogólnie ujętymi skupieniami ludzkimi, posiadającymi odrębne i własne oblicze zbiorowe. Ugrupowania zawodowe są przeważnie wytworem życia miejskiego. Miasto wywiera decydujący wpływ na istotę zawodowości oraz jej funkcję społeczną.

Jak poznawać środowisko wiejskie?

Środowisko jest przede wszystkim pewną mniej lub więcej określoną ilością jednostek ludzkich. Poznawanie przeto środowiska musi wychodzić od człowieka. Istota ludzka działa, pracuje, żyje przede wszystkim przy udziale czynników fizycznych i materialnych. Wszystko przeto, co wiąże się z materialną egzystencją człowieka, musi być punktem wyjścia w badaniu poznawczem. Pierwszym przejawem społecznego życia jednostki jest rodzina. Przedmiotem badań muszą być przeto rodziny wiejskie. Ze względu na warunki materialne można by ustalić trzy lub więcej kategoriej rodzin na wsi. Jak badać życie rodzinne jako zjawisko społeczne?

Omawia tę sprawę najlepszy znawca przedmiotu, interesującego nas w tej chwili — prof. Franciszek Bujak w artykule p. t. *O pracy naukowej na prowincji nad zagadnieniami gospodarzemi*, zamieszczonym w IV Roczniku *Nauki Polskiej* (Wyd. Kasy im. Mianowskiego. 1923).

Profesor Bujak pierwszy w Polsce po Ludwiku Górskim zwrócił uwagę i sam w praktyce zastosował teorię badania rodzin metodą znakomitego ekonomisty, jakim był francuski inżynier górniczy—Fryderyk Le Play (1806—1882). Polega ona na poznawaniu budżetu rodziny. Wiąże się ta praca przede wszystkim z umiejętnością prowadzenia rachunkowości przez te rodziny, które mają podlegać badaniu. Dlatego rzeczą pierwszą, od której trzeba zacząć: będzie zapoznanie się z rachunkowością rolniczą. Zadanie to jest dzisiaj poważnie ułatwione. Został przełożony na język polski podręcznik profesora politechniki w Zurychu, Ernesta Laura, „znakomitego kierownika Związku włościan szwajcarskich”: Laur—Bujak: *Rachunkowość rolnicza dla gospodarstw włościańskich*. Włó. Nakładem K. S. Jakubowskiego. 1927. Od zapoznania się gruntownego z tym podręcznikiem wypadnie przejść do nauczania prowadzenia tym sposobem rachunkowości rodziny, które mają być badane. Nad tego rodzaju poczynaniami czuwa dzisiaj Wydział Ekonomiki Gospodarstw Małych przy Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, pracujący pod kierunkiem prof. d-ra Franciszka Bujaka. Do pomienionego Wydziału należy się przeto zwracać po bliższe wskazówki. Wydział Ekonomiki ogłosił drukiem kilka takich prac w Serji Prac Społeczno-Gospodarczych *Biblijoteki Puławskiej*, gdzie drukowana była monografia naszego słuchacza z pierwszego rocznika Wiejskiego Uniwersytetu Ludowego w Szybach: W. Gortata. W omawianej sprawie wzorem będą Nr. i 3 i 4 *Biblijoteki Puławskiej*, zawierające opracowania p. p. Jana Warężka i d-ra Stefana Ingłota „10 gospodarstw włościańskich, mianowicie 4 gospodarstwa z Czaharów w pow. Zbaraskim, województwa Tarnopolskiego, położonych w pobliżu granicy rosyjskiej, i 6 gospodarstw z Albigowej, poło-

zonej w środku byłego zaboru austriackiego w pow. Łańcuckim, należącym do województwa Lwowskiego”.

Dla znających język francuski wskazać wypada publikację firmy Firmin - Didot et C-ie (Paris, 56, rue Jacob VI-e): *La Science Sociale*. Do r. 1928 wydane zostało w tej serii, założonej przez znanego świata pedagogicznemu pioniera samorządowej organizacji wychowania w szkole, Edmunda Demolins, zeszytów 144. Lektura tych zeszytów wprowadzi w świat myślenia społecznego, pobudzi inicjatywę i zmysł obserwacji.

Budżet rodziny da najlepsze pojęcie o środowisku, nauczy rozumieć szereg rzeczy, obok których przechodziło się obojętnie lub których się nie dostrzegało. Badający żyje się przy umiejętnej taktyce z badanym jak nie można lepiej. Oczywiście, że ta metoda nie wyczerpie całokształtu zjawisk i funkcji społecznych rodziny. Znakomitem uzupełnieniem byłyby pamiętniki chłopskie. Posiadamy takie i to niepowszedniej jakości, jak: Jana Słomki, wójta w Dzikowie (powiat tarnobrzeski): *Pamiętniki włościanina od pańszczyzny do dni dzisiejszych*, z przedmową prof. d-ra Franciszka Bujaka (Kraków. 1912), oraz Ferdynanda Kurasia: *Przez ciernie żywota*, z piękną przedmową Stefana Żeromskiego (Częstochowa. Księgarnia A. Gmachowskiego. 1925). Nie posiadamy tych pamiętników więcej. Pracownik społeczny na wsi mógłby się walnie przyczynić do pomnożenia tej pierwszorzędnej wartości literatury. Starych gospodarzy można do tego namówić. Wymienione książki mogą się stać pobudką i wzorem. Ułożyć porządek pamiętnikarski i spisywać samemu wiernie opowiadanie, nie jest rzeczą trudną. Z osobistego doświadczenia wiemy, jak łatwo stonunkowo dadzą się gospodarze starzy do niezmiernie ciekawych opowiadań nakłonić. Trzeba tylko wytrwale i systematycznie rzecz całą prowadzić, a znając człowieka, prawdę od błagi wyróżnić nie trudno. Dla każdego, a zwłaszcza dla pracownika społecznego, poznanie strony materialnej życia ludzkiego nie wyczerpuje całości. Poznać trzeba duszę ludzką.

W roku 1925 miesięcznik, poświęcony „sprawie życia polskiego”, *Droga*, z inicjatywy posłów: Tomasza Nocznickiego i Błażeja Stolarskiego, podjął ankietę na temat „duszy chłopskiej”. Usiłowałem uzasadnić w Nr. 6—7 z tegoż roku pomienionego czasopisma zapatrywanie, że zamiast mówić o „duszy chłopskiej”, należy przenieść raczej zagadnienie na duszę „ludzką”...

Bogactwo dla obserwacji nieskończone. Pole to dla literatury „pięknej” przedewszystkiem. Ale rzadko kiedy przenikliwość pisarza do duszy ludzkiej na polskiej wsi dotarła. Można by wskazać rzadkie wyjątki w postaci: Kazimierza Tetmajera: *Na skalnem Podhalu* lub Władysława Orkana: *Listy ze wsi*. Duszy ludzkiej chłop polskiego właściwie nie znamy.

Od znajomości człowieka należałoby dopiero przejść do poznania szerszego środowiska, jakim jest wieś. Poznawanie wsi to już praca niezmiernie rozległa: wyprzedzać ona powinna skłonność do obejmowania tak szerokiego zakresu, jak powiat.

I na tem polu pionierem badań jest prof. Franciszek Bujak. Dlatego należałoby rozpocząć pracę od zapoznania się z jego monografiami. A więc: *Żmija, wieś powiatu limanowskiego*. Studium gospodarcze i społeczne, wydane w Krakowie w r. 1903 oraz *Maszkienice, wieś powiatu brzeskiego*, rozwój od roku 1900 do r. 1911, wydanie Akademii Umiejętności w Krakowie w r. 1914; jest to drugi opis rodzinnej wsi prof. Bujaka. (Pierwszy drukowany był w r. 1901 w 41 tomie rozpraw Akad. Umiej., Wyd. histor.-filoz.). Zapoznanie się z tem polem twórczości naukowej prof. Franciszka Bujaka uważam za kardynalny obowiązek każdego działacza oświatowego na wsi, który swą pracę traktuje głęboko, ideowo, a nie, jak bańkę pustych reakcyjnych czy banalno-postępowych frazesów. A do tej twórczości należy i taka książka, jak zbiór studjów historyczno-gospodarczych p. t. *Z odległej i bliskiej przeszłości* (Lwów. Ossolineum. 1924) i niezwykła autobiografia naukowa p. t. *Drogi mego rozwoju myślowego*, drukowana w VI tomie rocznika Kasy im. Mianowskiego: *Nauka Polska* (Warszawa. 1927); z tej autobiografii nauczy się pracownik społeczny rozumieć istotne, rzetelne wartości ludzkie, które mu drogowskazem w życiu i pracy być winne.

Obok wymienionych monografji wymienić wypada inne cenne wzory z innych okolic kraju. Do nich należy przedewszystkiem praca obecnego Ministra Reform Rolnych, prof. d-ra Witolda Staniewicza, p. t. *Matujzy Bołondziszki, wieś powiatu lidzkiego*. Wilno, 1923. Następnie wydaną przez wspomnianą wyżej *Bibliotekę Puławską*, monografję inż. roln. Mieczysława Sowińskiego: *Rybna i Kaszów, wsie powiatu krakowskiego*, (Warszawa, 1928).

Obok tych wzorów „fachowych”, mamy pouczające przykłady, podjęte przez włościan-rolników; a więc wychowawca naszego Wiejskiego Uniwersytetu Ludowego w Szycach — Wincentego Gortata: *Góra Baldrzychowska i Byczyna*, opis porównawczy wsi na gruntach scalonych i wsi, mającej szachownicę (Nr. 6 *Biblioteki Puławskiej*. Warszawa, 1928) oraz posła Błażeja Stolarskiego: *Śługocice*. Obraz życia i pracy jednej wioski. (Wydawnictwo Centralnego Związku Kółek Rolniczych Nr. 37. Warszawa, 1925).

Mając pod ręką wymienione wzory, można przystąpić do opracowania monografji wsi. Plan takiej monografji podajemy na podstawie wykładów prof. Franciszka Bujaka z roku 1923 na Powszechnym Uniwersytecie Regionalnym im. Stan. Konarskiego Z. P. N. S. P. w Sandomierzu:

1. Położenie geograficzne; odległość od centrów życia, środki komunikacyjne z miastami.

2. Warunki fizyczne: powierzchnia, gleba, klimat, nawodnienie.

3. Zestawienie stanu ludności — od uwłaszczenia; liczba i ruch ludności: urodziny, śluby, zgony; zewnętrzne cechy fizyczne: wzrost, dorodność, zdrowotność; duchowe: zdolności, rozwój umysłowy; podział pod względem zawodowym, jakości zawodów.

4. Imigracja i emigracja, ich rozmiary, kierunki, przyczyny, charakter.

5. Podział ziemi pod względem fizycznym: rodzaje kultur, podział na parcele, podział własności, podział na jednostki gospodarcze. Zmiany własności przez dziedziczenie, sprzedaż, licytację. Własność gminna, dzierżawy. Sposoby uprawy ziemi: zasady płodozmianu, rośliny uprawne, narzędzia, kolejność prac, wyniki, zbiory, sposób przechowywania; działy uprawy: sadownictwo, warzywnictwo, rośliny lekarskie.

6. Oświata rolnicza, praca oświatowa, doświadczalna.

7. Hodowla zwierząt: rodzaje, rasy, ilość, sposób żywienia.

8. Praca; stosunki zarobkowe na miejscu: zarobek, lichwa; praca, jej wydajność, płaca, stosunki służby domowej, stosunek do gospodarzy, stanowisko społeczne służby; zarobki poza wsią; ilość i kategorie robotników, miejsce i wysokość zarobków; warunki bytu na emigracji. Znaczenie emigracji dla wsi.

9. Przemysł. Praca na miejscu. Rzemiosło dzisiejsze, ilość osób, wykształcenie, sposób produkcji, zarobki, zbył. Znaczenie gospodarze przemysłu. Społeczny stan rzemieślników.

10. Handel. Co sprzedają, w jakiej ilości, w jaki sposób: domokraczy, sklepiki, kooperatywy. Stanowisko żydów. Poglądy na sprawy handlowe.

11. Kredyt. Zapotrzebowanie kredytu. Instytucje kredytowe, ich historia, stan finansowy. Warunki i rozmiary kredytu. Kredyt prywatny, formy kredytu.

12. Zadłużenie ludności, przyczyny, cele, rozmiary, spłata.

13. Wyniki gospodarze — albo kultura materialna: dochody ludności oraz ich różniczkowanie. Budowle, koszty budowy, urządzenia wewnętrzne, sposób oświetlania; ubranie: koszty, ilość, pochodzenie. Żywność, pory odżywiania, przysposobianie strawy, koszty żywności, wartość odżywcza. Opał. Użytki: napoje, tytoń: koszty, skutki żywotne i społeczne. Zdrowotność ludności. Wielkość okien, położenie gnojówki, zaopatrzenie w wodę. Życie towarzyskie: formy, obyczaje.

14. Kultura duchowa. Sprawy religijne: rola religii w życiu, pogląd na świat, praktyki religijne, stosunek do duchowieństwa, stowarzyszenia dewocyjne, usługi odbierane od kościoła, opłaty kościelne. Szkoła, stan organizacyjny, budynek, obowiązek szkolny, ilość uczęszczająca, przyczyny stanu frekwencji, rezultaty nauki. Stosunki między wsią a nauczycielem. Opłaty na rzecz szkoły.

Oświata pozaszkolna: czytelnie, stowarzyszenia oświatowe zewnętrzne i miejscowe, odczyty, teatry, wiece, obchody.

15. Opieka społeczna, dobroczynność, żebractwo, szpitale.

16. Przeworność, oszczędność, ubezpieczenia.

17. Stosunki moralne i socjalne. Poziom umysłowy, epistolografia (korespondencja listowna), poezja, literatura ludowa. Stan moralny: statystyka sądowa. Stosunek do własności, do osób, moralność płciowa. Stosunki grup ludności. Dobrobyt. Wnioski ogólne.

18. Stosunki polityczne. Stronnictwa polityczne, ich działalność. Wybory wszelkie. Stosunki gminne, organizacja, władza; stosunek do niej ludności, budżet, majątek gminny, działalność gminy. Wykonywanie ustaw i rozporządzeń. Stosunek do wyższych organów politycznych: do powiatu i województwa. Pogląd na państwo i społeczeństwo. Przemiany psychiczne i polityczne na wsi, gospodarcze i kulturalne. Skutki wojny i odbudowy państwa. Wpływy nowych ustaw państwa polskiego.

Aby się zabrać do tak wszechstronnej pracy, trzeba przede wszystkim zgromadzić niezbędny materiał istniejący, następnie go uzupełnić w drodze ankiet, wywiadów, rozmów i t. d. Robić to należy w sposób delikatny, pozyskując umiejętnie zaufanie, pozwolić dotrzeć do człowieka, który więcej wie, a mniej mówi.

Materiały istniejące do zebrania, będą następujące: (1) wszelkie spisy drukowane i posiadane przez Główny Urząd Statystyczny (Warszawa, Aleje Jerozolimskie 32), (2) odpisy tabeli likwidacyjnych, które znajdują się w urzędach powiatowych i gminnych dla ilustracji podziału technicznego wsi. Postarać się o (3) odpisy z metryk, ksiąg stanu cywilnego dla zobrazowania stanu i ruchu ludności, zebrać (4) materiały hipoteczne, dotyczące własności ziemi. Wystarać się o (5) odpisy wykazu ludności w urzędach podatkowych. Zebrać dane (6) statystyki szkolnej, (7) odpisy zamknięcia rachunków gminnych, budżetów szkolnych, instytucyj kredytowych. Postarać się o (8) statystykę sądową.

Wszelkie materiały drukowane czy pisane należy sprawdzić samemu, przez wywiady, rozmowy z kilkoma osobami w tej samej sprawie. Jest to praca rozmiarów niepoślednich. Sam jednak przegląd wykazu zagadnień prof. Fr. Bujaka wskazuje, jak istotnie na tej drodze docieramy do poznania środowiska. Praca taka, robiona zbiorowo, częściowo, w drodze wysunięcia pewnych spraw bliżej interesujących danego pracownika społecznego, byle systematycznie, doprowadzi niewątpliwie do wspaniałego rezultatu. Człowiek, czy grupa ludzi, która się podejmie takiego zadania, zdobędzie to środowisko i stanie się w niem niezbędną i konieczną. Będzie miała najbardziej żywotny program pracy społecznej w ręku.

Przy opracowaniu zagadnień niezbędną będzie rzeczą uciekać się do historycznych materiałów archiwalnych. Informacje co do archiwów znajdują się przy tej pracy w książce prof. d-ra Stanisława Kutrzeby: *Historja źródeł dawnego prawa polskiego*. T. II. L. 1927, w czasopiśmie *Archeion*. Warszawa. (Zesz. 3) i u E. Chwałewika: *Zbiory polskie*. Warszawa. 1926.

Oświatowiec musi zdać sobie jasno sprawę, że jego rola dzisiaj nie jest bynajmniej ułatwioną w porównaniu z okresem przedwojennym, kiedy trzeba było jawnie czy konspiracyjnie robić najbardziej prymitywną pracę w guście, powiedzmy, czwórek oświatowych lub najprostszą, jaką są dzisiejsze kursy dla dorosłych. Przy realizacji powszechnego nauczania, reformie ustroju szkolnego, rozwoju życia politycznego, zadania pracy społecznej rosną, obejmują coraz szerszy zakres, skupiają całokształt życia człowieka i wymagają wiedzy, gruntownego i ustawicznego badania. Dzisiaj dla oświatowca nie wystarczy broszurka z biblioteczki im. Brzezińskiego, kiedy tętni praca szkolna, instruktorska rządowa, komunalna i społeczna. Wchodzą w życie wsi nowi ludzie z pełnych wysoko zorganizowanych szkół powszechnych, z wojska, niezapominającego o kształceniu obywatela żołnierza, z organizacji młodzieży wiejskiej i t. d. Nie zdajemy sobie sprawy jak czas szybko leci i jak to, co nas otacza, ulega zasadniczej zmianie. Starzejemy się bardzo prędko z naszymi metodami.

Praca oświatowa, kierowana z góry, zamknięta w murach dużych miast, jest zawsze narażona na spóźnienie. Kontakt „z dołem” nie jest mocny. A z drugiej strony przebywając ciągle w tem samym otoczeniu — nie zdajemy sobie sprawy z przemian, jakie w niem z dnia na dzień zachodzą.

I oto jest pierwszorzędne nasze zadanie: poznawać środowisko naszej pracy, obserwować i badać zmiany, jakie w niem zachodzą. Informować o tem samego siebie i współtowarzyszy pracy — bliższych i dalszych i na tej podstawie budować program pracy społecznej w Polsce. Na niej urośnie nie ckliwa i gołosłowna, ale twórcza w swym realizmie idł Jlogja pokolenia w dniu dziesięciolecia odrodzenia Rzeczypospolitej.

III.

REGULAMINY

REGULAMIN

Wydziału Społeczno - Oświatowego Związku Polsk. Naucz. Szkół Powszechnych.

1. Wydział nosi nazwę: Wydział Społeczno - Oświatowy Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.
2. Zadania Wydziału Społeczno-Oświatowego są:
 - a) organizowanie działalności społecznej i oświatowej nauczycielstwa w myśl ideologii i celów Związku;
 - b) czuwanie nad całokształtem prac społecznych i oświatowych nauczycielstwa;
 - c) propagowanie wśród nauczycielstwa potrzeby pracy społecznej i oświatowej;
 - d) obrony czystości ideowej pracy społeczno - oświatowej w Polsce.
3. Zadanie powyższe Wydział uskutecznia przez:
 - a) opracowywanie programów pracy społecznej i oświatowej nauczycielstwa i poszczególnych ogniw Związku;
 - b) referaty i dyskusje na Zjazdach ogólnych i lokalnych;
 - c) organizowanie zjazdów, kongresów i konferencji oświatowych;
 - d) organizowanie kursów i szkół pracy społecznej dla nauczycielstwa;
 - e) urządzanie wycieczek oświatowych po kraju i zagranicą;
 - f) wydawanie pism, broszur i książek, poświęconych teorii i praktyce pracy społecznej i oświatowej;
 - g) udzielanie porad w zakresie pracy społecznej nauczycielstwa;
 - h) zakładanie instytucji oświatowych i wychowawczych takich, któreby służyły społeczeństwu za wzór do naśladowania w dziedzinie stosowania racjonalnych form i metod pracy społecznej;

- i) opracowywanie sprawozdań i ogłaszanie ich drukiem;
- j) współpracę z organizacjami społecznymi i oświatowymi, spokrewnionymi ideowo ze Związkiem Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

4. W skład Wydziału Społeczno - Oświatowego Związku P. N. S. P. wchodzi:

- a) członkowie Związku powołani przez Zarząd Główny;
- b) przedstawiciele instytucyj i organizacyj społecznych zaproszeni przez Zarząd Główny Związku;
- c) osoby z poza Związku zaproszone przez Zarząd Główny;
- d) przewodniczący Komisyj Społeczno-Oświatowych Okręgowych Oddziałów Zw. P. N. S. P.

5. Przewodniczącego Wydziału i jego zastępcę powołuje Zarząd Gł. Związku na okres dwuletni.

6. Prezydjum Wydziału Społeczno - Oświatowego stanowią: przewodniczący Wydziału, jego zastępca, sekretarz, którego wybiera Wydział, redaktor „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej”, osoby z pośród członków Wydziału wybrane przez plenarne zebranie Wydziału Społeczno - Oświatowego, przewodniczący Sekcyj Wydziału. Liczba członków Prezydjum nie jest stała, jednakże nie może wynosić mniej niż 3 osoby.

7. Prezydjum kieruje pracami Wydziału i wykonywuje uchwały plenarnych zebrań Wydziału Społeczno - Oświatowego Z. P. N. S. P.

8. Uchwały zebrań Wydziału i Prezydjum zapadają zwykłą większością głosów.

9. Wydział posiada prawo tworzenia sekcyj dla prowadzenia poszczególnych działów pracy.

10. Przewodniczący sekcyj wchodzi do Prezydjum Wydziału.

11. Wydziałowi Społeczno - Oświatowemu podlegają Komisje Społeczno - Oświatowe Okręgowych Oddziałów Związku, Sekcje Społeczno - Oświatowe Oddziałów Powiatowych i Referaty Społeczno - Oświatowe Ognisk Z. P. N. S. P.

12. Organem prasowym Wydziału Społeczno - Oświatowego jest „Polska Oświata Pozaszkolna”.

13. Wydział Społeczno - Oświatowy składa sprawozdanie z działalności społeczno - oświatowej Związku Zarządowi Głównemu, który je drukuje w sprawozdaniu z ogólnej działalności Związku P. N. S. P.

14. Zebrania plenarne Wydziału odbywają się przynajmniej raz na dwa miesiące; zebrania zaś Prezydjum przynajmniej raz na miesiąc.

15. Uchwały Wydziału Społeczno-Oświatowego są przedkłada-
ne do zatwierdzenia Wydziałowi Wykonawczemu Zarządu Gł.

REGULAMIN RAMOWY

Komisji Społeczno - Oświatowych przy Oddziałach Okręgowych Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.

1. Zarząd Okręgowego Oddziału Związku Polskiego Naucz. Szkół Powsz. tworzy Komisję Społeczno-Oświatową.

2. Komisja Społeczno - Oświatowa prowadzi swą działalność w myśl ideologii Związku i na podstawie programu pracy, który wydał Wydział Społeczno - Oświatowy Związku P. N. S. P.

3. Program ten w zależności od terenowych warunków pracy może być rozszerzony i uzupełniony przez Komisję Społeczno-Oświatową Okręgowego Oddziału Związku.

4. W skład Komisji wchodzi: 1) przewodniczący Komisji, wybrany przez Zarząd Okr. Oddziału; 2) zastępca przewodniczącego, również powołany przez Zarząd Okr. Oddziału; 3) członkowie Związku i osoby z poza Związku, zaproszone przez Zarząd Okręgowego Oddziału Związku; 4) przewodniczący Sekcyj Oświatowych Oddziałów Powiatowych Związku; 5) zaproszeni przedstawiciele organizacji społecznych, ideowo spokrewnionych ze Związkiem Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

5. Komisja Społ.-Oświat. wybiera sekretarza, skarbnika, ich zastępców oraz referentów działów: a) regulaminowo-organizacyjnego, b) programowego, c) propagandowego.

6. Strona wykonawcza pracy spoczywa w rękach Prezydium, które składa się z przewodniczącego Komisji, jego zastępcy, sekretarza, skarbnika i referentów.

7. Komisja rządzi się autonomicznie, jednakże w sprawach ważniejszego znaczenia oraz dotyczących wystąpień na zewnątrz— uchwały ulegają zatwierdzeniu przez Wydział Społeczno - Oświatowy Związku P. N. S. P.

8. Przewodniczący Komisji Społeczno - Oświatowej składa sprawozdanie z działalności Komisji na posiedzeniu Zarządu Okręgowego Oddziału Związku P. N. S. P. w celu uzgodnienia działalności.

9. Komisja Społeczno - Oświatowa organizuje sekcje społeczno - oświatowe przy Oddziałach Powiatowych i referaty społeczno - oświatowe przy Ogniskach i czuwa nad ich działalnością.

10. Zebrania plenarne Komisji Społeczno - Oświatowej odbywają się przynajmniej raz na kwartał, zebrania Prezydium przynajmniej raz na dwa tygodnie.

11. Komisja Społeczno - Oświatowa opracowuje sprawozdania z działalności swojej, sekcji społeczno-oświatowych przy Oddziałach Powiatowych, referatów społeczno - oświatowych przy Ogniskach i przesyła to sprawozdanie Wydziałowi Społeczno-

Oświatowemu Związkowi Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

12. Komisja Społeczno-Oświatowa przedkłada swe uchwały do zatwierdzenia Zarządowi Okr. Oddziału Związku.

REGULAMIN RAMOWY

Sekcyj Społeczno - Oświatowych przy Oddziałach Powiatowych Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.

1. Sekcję Społeczno - Oświatową powołuje Zarząd Oddziału Powiatowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

2. Przewodniczącą Sekcji Społeczno - Oświatowej wybiera Zarząd Oddziału Powiatowego z pośród czynnych członków Zarządu.

3. W skład członków Sekcji wchodzi:

- a) przewodniczący, wybrany przez Zarząd Oddziału;
- b) członkowie Związku, powołani przez Zarząd Oddziału;
- c) osoby z poza Związku zaproszone przez Oddział Powiatowy;
- d) przedstawiciele organizacji społecznych, z którymi współdziała Związek Polsk. Naucz. Szkół Powsz.;
- e) przewodniczący referatów społeczno - oświatowych przy Ogniskach Związku.

4. Sekcja wybiera sekretarza i skarbnika, którzy wspólnie z przewodniczącym stanowią Prezydium Sekcji.

5. Kadencja Prezydium Sekcji trwa przez okres kadencji Zarządu Oddziału Powiatowego.

6. Plenarne posiedzenia Sekcji Społeczno - Oświatowej odbywają się przynajmniej raz na kwartał, posiedzenia Prezydium Sekcji — przynajmniej raz na miesiąc.

7. Sekcja Społeczno - Oświatowa Oddziału Powiatowego Związku kieruje całokształtem działalności społeczno - oświatowej nauczycielstwa związkowego na terenie powiatu.

8. Sekcja Społeczno - Oświatowa rozwija i prowadzi działalność na podstawie programu pracy, opracowanego przez Wydział Społeczno - Oświatowy Związku P. N. S. P. Program ten, jeżeli tego wymagać będą warunki lokalne, może być uzupełniony.

9. Sekcja składa sprawozdanie ze swej pracy Zarządowi Oddziału Powiatowego na każdym posiedzeniu Zarządu.

10. Przy końcu okresu sprawozdawczego Sekcja Społeczno - Oświatowa sporządza pisemne sprawozdania ze swej działalności i przesyła je Komisji Społeczno - Oświatowej przy Okręgowym Oddziale Związku Polsk. Naucz. Szkół Powszechnych.

REGULAMIN REFERATÓW

Spółeczno - Oświatowych przy Ogniskach Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

1. Referaty Spółeczno - Oświatowe powstają przy Ogniskach Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

2. Zarząd Ogniska wybiera z pośród swego grona referenta społeczno - oświatowego, którego zadaniem jest kierować pracą społeczno - oświatową Ogniska.

3. W ogniskach, liczących ponad 50 członków, Referat Spółeczno - Oświatowy składa się z trzech osób (może być i więcej): przewodniczącego, sekretarza i skarbnika, których powołuje Zarząd Ogniska.

4. Na członków Referatu Spółeczno - Oświatowego mogą być również zaproszeni działacze społeczni i oświatowi z poza Związku, tudzież przedstawiciele organizacji społecznych.

5. Referat Spółeczno - Oświatowy bierze za podstawę swej działalności program pracy, wydany przez Wydział Spółeczno - Oświatowy Związku Polsk. Naucz. Szkół Powszechnych.

6. Przewodniczący Referatu (względnie referent) wchodzi do Sekcji Spółeczno - Oświatowej przy Oddziale Powiatowym Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

7. Na zebraniach ogólnych członków Ogniska i Zarządu jeden punkt porządku dziennego poświęca się stale sprawom społeczno - oświatowym.

8. Przewodniczący Referatu (względnie referent) Spółeczno - Oświatowego składa sprawozdanie z działalności Referatu na posiedzeniach Zarządu Ogniska.

9. Przy sporządzaniu sprawozdania z działalności, Zarząd Ogniska opracowuje również dla władz Związku sprawozdanie z działalności społeczno - oświatowej według nadesłanych formularzy.

IV.

PROGRAMY PRACY.

Program pracy dla Komisji, Sekcji i Referatów Społeczno - Oświatowych Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.

Z a ł o ż e n i a o g ó l n e.

Praca społeczno - oświatowa poszczególnych ogniw Związku winna być prowadzona w dwu kierunkach, a mianowicie: 1) wśród nauczycielstwa; 2) wśród społeczeństwa.

Zadaniem prac społeczno - oświatowych wśród nauczycielstwa winno być: 1) dalsze kształcenie nauczycielstwa w kierunku wiedzy ogólnej; 2) kształcenie nauczycielstwa w dziedzinie teorii, form i metod pracy społecznej i oświatowej.

Praca społeczna i oświatowa wśród szerokich mas społeczeństwa sprowadzać się ma przede wszystkim do udziału nauczycielstwa w życiu i działalności istniejących na danym terenie organizacji społecznych, gospodarczych, kulturalnych, oświatowych, wychowawczych, tudzież samorządu terytorjalnego (rady gminne, sejmiki powiatowe, rady miejskie). Tam zaś, gdzie niema odpowiednich organizacji społecznych, nauczycielstwo winno je inicjować i tworzyć.

Program pracy dla Komisji Społeczno - Oświatowych przy Okręgowych Oddziałach Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.

Zadaniem Komisji jest:

- 1) propaganda wśród nauczycielstwa i społeczeństwa pracy społecznej i oświatowej;
- 2) inicjowanie i planowanie pracy społecznej i oświatowej nauczycielstwa;
- 3) pomoc instrukcyjna w zakresie ideologii, form i metod pracy społecznej;
- 4) czuwanie nad całokształtem pracy społecznej i oświatowej nauczycielstwa na terenie działalności Okręgowego Oddziału Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.;

5) systematyczne rejestrowanie prac oświatowych i społecznych nauczycielstwa oraz rejestrowanie nauczycielstwa, które pracuje społecznie;

6) opracowywanie sprawozdań z działalności społecznej i oświatowej nauczycielstwa dla użytku własnego, prasy miejscowej i Zarządu Głównego Związku.

W myśl powyższych zadań Komisje winny:

1) urządzać zjazdy i konferencje, poświęcone pracy społecznej i oświatowej;

2) organizować kursy pracy społecznej i oświatowej dla nauczycielstwa;

3) prowadzić poradnie oświatowe, któreby udzielały wskazań w sprawie prac społecznych i oświatowych;

4) stworzyć podręczną bibliotekę oświatową dla użytku własnego;

5) być w stałej łączności z organizacjami społecznymi ideo-wo związanymi z pracą Związku;

6) pomieszczać w miejscowej prasie artykuły z dziedziny pracy społecznej i oświatowej.

Dla celów wewnętrznych i propagandowych Komisje prowadzić powinny systematyczne rejestrowanie nauczycieli, pracujących społecznie, tudzież winny rejestrować prace społeczno-oświatowe Ognisk, Oddziałów i własne. Co zaś do środków finansowych na prace społeczne i oświatowe, to należy w budżecie Okręgowego Oddziału pomieszczać specjalne pozycje z funduszków organizacyjnych. Nadto, gdy Komisje organizują kursy, konferencje, należy występować o subwencje do władz państwowych i samorządowych, które często dysponują funduszami na oświatę pozaszkolną.

Program pracy dla Sekcji Społeczno - Oświatowych przy Oddziałach Powiatowych Związku Polsk. Naucz. Szkół Powsz.

Zadaniem Sekcji Społeczno - Oświatowej przy Oddziale Powiatowym Związku Pol. Naucz. Szkół Powsz. jest:

1) propagować wśród nauczycielstwa potrzebę pracy społeczno - oświatowej;

2) inicjować, planować i prowadzić prace społeczno-oświatowe;

3) nieść pomoc instrukcyjną i metodyczną w zakresie pracy społecznej;

4) kierować całokształtem prac społecznych i oświatowych nauczycielstwa na terenie powiatu w myśl ideologii i zadań Związku.

Zadania powyższe Sekcja Społeczno - Oświatowa realizuje przez:

- a) zjazdy, konferencje i kursy poświęcone teorii i metodyce pracy społecznej i oświatowej;
- b) organizowanie referatów społeczno - oświatowych przy Ogniskach Związku;
- c) stworzenie podręcznej biblioteki oświatowej dla użytku Sekcji;
- d) udzielanie porad z zakresu pracy społecznej i oświatowej;
- e) omawianie na zjazdach Oddziału Powiatowego spraw i zagadnień społeczno - oświatowych;
- f) pomieszczanie w miejscowej prasie artykułów z dziedziny pracy społecznej;
- g) utrzymywanie stałej łączności z organizacjami społecznymi i samorządem terytorjalnym (sejmikami powiatowymi), który często sam prowadzi prace oświatowe (kursy dla dorosłych, biblioteki) oraz obowiązany jest subwencjonować prace oświatowe, podejmowane przez instytucje społeczne;
- h) sporządzanie sprawozdań z działalności oświatowej dla użytku własnego, prasy i władz Związku.

Kursy z zakresu teorii i metod pracy społecznej i oświatowej, o których mowa wyżej, powinny być zarządzane przez Sekcję Społeczno - Oświatową przy finansowem poparciu Sejmiku Powiatowego lub Rady Szkolnej Powiatowej. Na ten dział pracy należy zwrócić baczną uwagę. Jeśli na terenie powiatu istnieją lub powstają kursy dla dorosłych, Sekcja Społeczno-Oświatowa winna się zaokrątnąć około zorganizowania kursu, poświęconego metodyce nauczania dorosłych. Na początku każdego roku szkolnego Sekcja winna zorganizować konferencję powiatową, poświęconą omówieniu potrzeb oświatowych terenu i programowi pracy. W konferencji takiej powinni brać udział również przedstawiciele miejscowego samorządu i instytucyj społecznych, z którymi Związek współdziała. W niektórych powiatach Sejmiki powierzają Oddziałom Powiatowym Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych organizowanie i prowadzenie tych kursów. Sekcję Społeczno-Oświatowe winny bezwzględnie przestrzegać zasady, iżby na kursach tych odbywała się praca planowo, metodycznie i systematycznie.

Zważywszy na rolę nauczycielstwa w pracy społecznej i zadania samorządów w dziedzinie oświaty pozaszkolnej, Sekcja Społeczno - Oświatowa musi rozwinąć propagandę na rzecz wchodzenia członków Związku do Rad Gminnych, Rad Miejskich i Sejmi-

ków Powiatowych. Nadto Sekcja Społeczno - Oświatowa powinna dopilnować tego, ażeby miejscowy samorząd w sposób właściwy i racjonalny zajął się sprawą oświaty pozaszkolnej.

Program pracy dla Referatów Społeczno - Oświatowych przy Ogniskach Związku Polsk. Naucz. Szkół Powszechnych.

Zadaniem Referatów Społeczno - Oświatowych przy Ogniskach jest:

- a) zorganizować i prowadzić pracę oświatową wśród członków Ogniska;
- b) przygotowywać członków Ogniska do pracy społecznej i oświatowej wśród społeczeństwa;
- c) czuwać nad całokształtem prac społecznych zrzeszonego w Ognisku nauczycielstwa i przestrzegać, ażeby praca ta odbywała się w myśl ideologii Związku;
- d) propagować i organizować w społeczeństwie miejscowym pracę społeczną i oświatową.

Prace oświatowe wśród członków Ogniska mieć będą przede wszystkim charakter samokształceniowy. Z tych przeto względów Referat Społeczno - Oświatowy winien stworzyć bibliotekę naukową i czytelnię czasopism naukowych, która to biblioteka i czytelnia będzie podstawą pracy samokształceniowej. Przy kompletowaniu biblioteki pamiętać należy o cennych dla samouków wydawnictwach Kasy im. Mianowskiego. Wydawnictwa te istnieją i ukazują się w dalszym ciągu pod nazwą „Poradnik dla samouków”. Nadto Referaty Społeczno - Oświatowe pozostawać winny w stałej łączności z Powszechnym Uniwersytem Korespondencyjnym, który udziela wskazówek samoukom w zakresie metod i bibliografii.

W związku z pracą samokształceniową w dziedzinie teorii, form i metod pracy społecznej i oświatowej należy stworzyć podręczną bibliotekę z książek z zakresu pracy oświatowej, kulturalnej i gospodarczej. Nadto należy prenumerować „Polską Oświatę Pozaszkolną” — dwumiesięcznik wydawany przez Związek P. N. S. P., a poświęcony teorii i praktyce pracy społeczno - oświatowej.

Ażeby uatwić sobie zrozumienie środowiska, w którym nauczycielstwo pracuje, Referaty Społeczno - Oświatowe powinny organizować prace badawcze nad poznaniem miejscowego środowiska. Przedmiotem tych prac będzie kultura materialna, duchowa, i społeczna danego terenu.

Pracę społeczno - oświatową wśród miejscowego społeczeństwa pojmować należy jako pracę w miejscowych organizacjach oświatowych, kulturalnych, gospodarczych, tudzież samorządzie

(Radzie Gminnej, Radzie Miejskiej). W tych środowiskach, gdzie niema odpowiednich organizacji społecznych, należy je tworzyć. Często Ogniska prowadzą wieczorowe kursy dla dorosłych tam, gdzie tego nie robią samorządy. Otóż, gdy się Ognisko podejmuje prowadzenia kursów, baczyc należy, iżby one odbywały się planowo i systematycznie. Jako środki propagandy pracy społeczno-oświatowej stosować można wiece oświatowe, odezwy, ulotki i t. p.

Ważną rolę w pracy społeczno - oświatowej odgrywa prasa, przeto Referaty Społeczno - Oświatowe winny inicjować wśród członków Ogniska pisanie artykułów do miejscowych gazet z zakresu pracy oświatowej, kulturalnej i społeczno - gospodarczej. Pamiętać również należy o opracowywaniu i wysyłaniu artykułów i sprawozdań z działalności społeczno - oświatowej do własnego czasopisma oświatowego, którem jest „Polska Oświata Poza-szkolna”.

Referaty Społeczno - Oświatowe powinny stale i systematycznie rejestrować swe prace i prace członków Ogniska i sporządzać na tej podstawie sprawozdania dla potrzeb własnych i władz Związku.

V.

WYKAZ ORGANIZACJI I INSTYTUCYJ SPOŁECZNO-OŚWIATOWYCH W POLSCE.

KTO CHCE PRACOWAĆ SPOŁECZNIE,
może znaleźć pomoc instrukcyjną i informacyjną w centralnych instytucjach, których adresy i zakres pracy poniżej podajemy.

Wydział Społeczno-Oświatowy
Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.
Adres: Warszawa, Wspólna 23, m. 12; tel. 503-50.

Z a d a n i a: 1) Organizowanie działalności społecznej i oświatowej nauczycielstwa w myśl ideologii i celów Związku, 2) czuwanie nad całokształtem prac społecznych i oświatowych nauczycielstwa, 3) propagowanie wśród nauczycielstwa potrzeby pracy społeczno-oświatowej, 4) obrona czystości ideowej pracy społeczno-oświatowej w Polsce.

Zadania powyższe Wydział uskutecznia przez: a) opracowywanie programów pracy społecznej i oświatowej nauczycielstwa i poszczególnych ogniw Związku, b) referaty i dyskusje na zjazdach ogólnych i lokalnych, c) organizowanie zjazdów, kongresów i konferencji oświatowych. d) organizowanie kursów i szkół pracy społecznej dla nauczycielstwa, e) urządzenie wycieczek oświatowych po kraju i zagranicą, f) wydawanie pism, broszur i książek, poświęconych teorii i praktyce pracy społecznej i oświatowej, h) zakładanie instytucji oświatowych i wychowawczych takich, któreby służyły społeczeństwu za wzór do naśladowania w dziedzinie stosowania racjonalnych form i metod pracy społecznej, i) opracowywanie sprawozdań i ogłaszanie ich drukiem, j) współpracę z organizacjami społecznymi i oświatowymi, spokrewnionymi ideowo ze Zw. Polskiego Naucz. Szk. Powsz.

Organem Wydziału Społeczno-Oświatowego jest — „Polska Oświata Pozaszkolna” — dwumiesięcznik, prenumerata roczna 8 zł. Adres Administracji: Świętokrzyska 30 m. 11.

Wydział Społeczno-Oświatowy Zw. Polsk. Naucz. Szkół Powsz. prowadzi w Szycach (adres: Szyce, koło Krakowa, poczta Modlnica) Wiejski Uniwersytet Ludowy typu internatowego. W ciągu roku są w nim dwa kursy: jesienno-zimowy dla mężczyzn i wiosenno-letni dla kobiet.

1-go lutego 1929 r. otwiera w Brodach (poczta i stacja kolejowa Kalwarja Zebrzydowska) pięciomiesięczne Kursy Rolniczo-Społeczne dla nauczycielstwa szkół powszechnych. W ciągu każdego roku odbywać się będą dwa kursy. Początek kursów: 1-go września i 1-go lutego.

Towarzystwo „Ś w i e t l i c a”.

Adres: Warszawa, ul. Nowy Świat 21 m. 29.

Z a d a n i a: Opieka nad dorastającą młodzieżą płci obojga pod względem fizycznym, umysłowym i etycznym. Zadania te Towarzystwo spełnia przez organizowanie świetlic młodzieży, kółek i klubów samokształceniowych, sportowych i t. p. Szczególniejszą uwagę zwraca Towarzystwo na młodzież kończącą szkoły powszechne. Działalność swą Tow. „Świetlica” rozwija na terenie całej Polski.

Związek Teatrów Ludowych.

Adres: Warszawa, ul. Tamka 1; tel. 236-40.

Z a d a n i a: Pomoc fachowa i organizacyjna w zakresie prowadzenia pracy teatralnej (wypożyczanie komedylek, sztuk teatralnych, poradnia).

Organ: „Teatr Ludowy” — miesięcznik.

Biuro Zjazdów Samorządu Ziemskiego.

(Związek Sejmików Rzeczypospolitej Polskiej).

Adres: Warszawa, Plac Napoleona 7.

Z a d a n i a: 1) projektowanie odpowiednich dla samorządu ziemskiego ustaw i rozporządzeń, 2) wypracowywanie najlepszych metod i wzorów postępowania dla organów samorządu ziemskiego, 3) budowa środków komunikacji, opieka nad zdrowotnością, oświatą pozaszkolną, rolnictwem, spółdzielczością i t. p., 4) pomaganie organom samorządu ziemskiego przy prowadzeniu ich indywidualnych spraw w władz centralnych, w państwowych bankach, 4) prowadzenie statystyki samorządu ziemskiego.

Związek Spółdzielni Spożywców Rzeczypospolitej Polskiej.
Adres: Warszawa, ul. Grażyny 13.

Z a d a n i a: Działalność gospodarcza, instrukcyjna i propagandystyczno-wychowawcza.

Wydziały: 1) Gospodarczy — dostarcza spółdzielniom towarów, 2) lustracyjny i instrukcyjny — udziela porad i wskazówek przy organizowaniu i prowadzeniu spółdzielni, 3) społeczno-wychowawczy — urządza różne rodzaje kursów dla pracowników i działaczy spółdzielczych, wydaje plakaty, odezwy, druki i książki buchalteryjne oraz przezrocza.

Czasopisma: a) „Spółnota” — ilustrowany tygodnik popularny, b) „Społem” — dwutygodnik poświęcony zagadnieniom praktycznym.

Instytut Oświaty Dorosłych
dawniej: Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych.
Adres: Warszawa, ul. Hipotečna 8; tel. 188-03.

Z a d a n i a: 1) udzielanie porad w sprawie prowadzenia kursów dla dorosłych, w szczególności zaś w sprawie nauczania analfabetów dorosłych, 2) organizowanie kursów metodycznych dla instruktorów kursów dla dorosłych, nauczycieli oraz prelegentów w Warszawie i na prowincji, 3) wysyłanie w miarę możliwości instruktorów na prowincję, 4) opracowywanie i wydawanie programów, podręczników oraz wydawnictw pomocniczych dla nauczycieli i instruktorów oświatowych.

Instytut Oświaty i Kultury im. Staszica.
Adres: Warszawa, ul. Wspólna 23 m. 12.

Z a d a n i a: Kształcenie bibliotekarzy mniejszych bibliotek powszechnych, opracowywanie wzorowych katalogów dla bibliotek różnych typów i rodzajów, kompletowanie bibliotek dla instytucji oświatowych i społecznych zrzesseń i osób.

Powszechny Uniwersytet Korespondencyjny.
Adres: Warszawa, ul. Chmielna 33 m. 5.

Z a d a n i a: Nauczanie przez korespondencję. Dotąd zorganizowano kursy szkoły powszechnej, gimnazjum, nauczycielskie i fachowe. P. U. K. organizuje również na prowincji odczyty i prelekcje wybitnych specjalistów. Prospekty P. U. K. wysyła za opłatą 50 gr. w znaczkach pocztowych.

Czasopismo ilustrowane popularno - naukowe: „Wiedza i życie”.

Związek Bibliotekarzy Polskich.
Adres: Warszawa, ul. Koszykowa 26.

Z a d a n i a: 1) Zjednoczenie prac bibliograficznych oraz pogłębianie wiedzy w tym zakresie wśród ogółu, 2) czuwanie nad prawidłowością rozwoju i organizacją polskich bibliotek i czytelní, 3) rozciąganie opieki nad warunkami pracy zawodowej, pośrednictwo pracy dla członków i t. p.

Związek udziela wszystkim zgłaszającym się — ustnie lub piśmiennie rad i wskazówek w sprawach związanych z organizacją i prowadzeniem bibliotek i czytelní.

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze.
Adres: Warszawa, ul. Karowa 31.

Z a d a n i a: Rozbudzanie zamiłowania do poznawania i zwiedzania Polski i ułatwianie tego zwiedzania przez: odczyty i kursy, urządzenie muzeów i wystaw, organizowanie wycieczek zbiorowych, przygotowywanie przewodników, zakładanie domów wycieczkowych i t. d.

Organ Towarzystwa: dwutygodnik — „Ziemia”.

Polskie Towarzystwo walki z alkoholizmem „Trzeźwość”.
Adres: Warszawa, ul. Okólnik 11 m. 28; tel. 70-04.

Z a d a n i a: Walka z alkoholizmem przez odczyty, pogadanki, wydawnictwa, specjalne kursy dla działaczy przeciwalkoholowych, wystawy przeciwalkoholowe i t. d.

P. T. W. z Al. „Trzeźwość” pomaga i innym organizacjom społecznym i oświatowym przez literaturę, tablice przeciwalkoholowe, wysyłanie prelegentów i t. p.

Czasopismo: „Walka z alkoholizmem”. Adres Redakcji: Warszawa, ul. Żórawia 21 m. 28.

Związek przeciwgruźliczy.
Adres: Warszawa, ul. Chocimska 24, II p.

Z a d a n i a: 1) informowanie i gromadzenie wszelkich materiałów dotyczących walki z gruźlicą w Polsce, 2) prowadzenie propagandy i statystyki walki z gruźlicą, 3) organizowanie szkolenia personelu lekarskiego i pomocniczego (wywiadowczyń) zatrudnionego w przychodniach przeciwgruźliczych, 4) wprowadzenie o ile możności jednolitych wzorów, obowiązujących przy tworzeniu i prowadzeniu urzędów i placówek, organizowanych do walki z gruźlicą.

Komisja Domów Ludowych C. Z. K. R.
Adres: Warszawa, ul. Tamka 1.

Zadaniem Komisji jest propagowanie idei potrzeby domów ludowych, koordynowanie wysiłków w tym kierunku, oraz współdziałanie z inicjatywą społeczną w organizowaniu domów ludowych i prowadzeniu pracy. W tym celu Komisja zbiera materiały dotyczące domów ludowych, wypracowuje programy i metody pracy, urządza kursy dla organizatorów i kierowników domów ludowych, ogłasza konkursy na wzorowe plany budynków domów ludowych, rozsyła poszczególne książki i biblioteki, pomoce naukowe, tablice, przezrocza, wzorowe plany budynków, wnętrza i poszczególnych sprzętów domów ludowych oraz wysyła instruktora do poszczególnych domów ludowych na zjazdy, kursy, konferencje i t. p.

Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej.
Adres: Warszawa, ul. Wspólna 23 m. 12; tel. 503-50.

Związek jest zrzeszeniem młodzieży wiejskiej, mającem na celu podniesienie duchowego i gospodarczego poziomu swoich członków. W szczególności zaś Związek dąży do przebudowy stosunków społecznych, życia moralnego jednostek w duchu braterstwa powszechnego i czynnej pomocy wzajemnej. Związek udziela zrzeszonej młodzieży wszelkich porad i instrukcyj organizacyjno-programowych do wspólnej pracy w dziedzinach: a) oświatowo-kulturalnej i towarzyskiej, b) oświatowo-rolniczej i zawodowej, c) wychowania fizycznego i sportów. Poza tem Związek wydaje stale tygodnik oświatowo-wychowawczy pod nazwą „Wici” i wydawnictwa książkowe o charakterze organizacyjno-programowym i ogólnym.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego (T. U. R.).
Adres: Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 20; tel. 325-03.

C e l e : szerzenie wśród najszerszych mas czystej i stosowanej nauki i sztuki oraz popieranie wychowania fizycznego. Działalność swą T. U. R. rozwija na terenie całej Rzeczypospolitej. Przy Tow. Uniw. Rob. istnieje jako jedna z sekcji Organizacja Młodzieży. Organ prasowy: „Oświata i Kultura” — dwutygodnik, dodatek do „Robotnika”.

Wydział Kulturalno-Oświatowy Związku Strzeleckiego.
Adres: Warszawa, ul. Jerozolimska 27; tel. 294-37.

Wydział prowadzi referaty: wychowania obywatelskiego, muzyczno-teatralny, krajoznawczy, wychowania młodzieży. Organ prasowy: „Strzelec” — tygodnik.

Centralny Związek Kółek Rolniczych.
Adres: Warszawa, ul. Tamka 1; tel. 236-36.

Centr. Zw. Kół. Rol. zrzesza drobnych rolników celem podniesienia kultury gospodarczej wsi.

Organ prasowy: „Poradnik Gospodarstw Wiejskich” — tygodnik.

VI.

BIBLIOGRAFJA OŚWIATOWA. 1

1. OGÓLNE.

- Perzyński N.* Co to jest praca oświatowa pozaszkolna „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1921, str. 4 — 13.
- Radlińska H.* Zagadnienie oświaty pozaszkolnej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1923, str. 113 — 121.
- Nowicki E. dr.* Oświata pozaszkolna i jej rola się ołeczno-wychowawcza w współczesnem życiu polskiem. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1923, str. 327 — 336.
- Sawicka J.* Jednostka jako cel pracy oświatowej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 5, rok 1923, str. 395 — 405 i Nr. 6 tegoż pisma str. 494 — 498.
- Dyboski R. prof. Uniw. Jagiell.* Nauka a oświata pozaszkolna. „Polska Oświata Pazaszkolna” Nr. 1, rok. 1924, str. 3 — 14 i Nr. 2 tegoż pisma, str. 68 — 75.
- Nitsch K. dr. prof. Uniw. Jagiell.* Stosunek nauki do oświaty pozaszkolnej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1924, str. 65 — 67.
- Patkoki Aleks.* Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powzszecznych a oświata pozaszkolna. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1924, str. 129 — 132.
- Sochaniewicz K.* Kult przeszłości w wychowaniu narodowem i obywatelskiem dorosłych. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1924, str. 132 — 146 i Nr. 4 tegoż pisma, str. 263—270.

- Bystroń J. St. dr.* Popularyzacja wiedzy i literatura popularna. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1924, str. 199 — 205.
- Patkowski Alek.* Stanowisko Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powsz. w sprawie oświaty pozaszkolnej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5 — 6, rok 1924, str. 257 — 263.
- Minkiewicz R.* Wiedza—dogmat czy wiedza—stawianie się. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, 1925 r., str. 5 — 22 i Nr. 2 tegoż roku, str. 65 — 31.
- Korniłowicz K.* Z rozważań społecznych oświatowca. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1925, str. 193 — 212.
- Patkowski A.* Wychowanie czynnych obywateli Rzeczypospolitej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5, rok 1925, str. 257 — 264.
- Rapacki M.* Społeczne zasady kooperacji i jej rola w dziedzinie pracy społeczno-oświatowej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1926, str. 6 — 10.
- Rose W.* Przyczynki do filozofji pracy społecznej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1926, str. 73 — 82.
- Staniewicz W.* Oświata pozaszkolna jako zagadnienie socjalne. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1926, str. 65—73.
- Rose William.* Przyczynki do filozofji pracy społecznej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1926, str. 73 — 82.
- Nowicki Eust. dr.* Oświata pozaszkolna a rozwój demokracji. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1926, str. 82—93.
- Radlińska-Orsza H.* Zagadnienie popularyzacji historii. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1926, str. 93 — 101.
- Kolakowski J.* Zagadnienie oświaty niezależnej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1926, str. 139 — 147.
- Bień A.* Metoda poznania wsi i współpracy z nią. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1926, str. 156 — 163.
- E. N.* Zagadnienie kultury ludowej na konferencji oświatowej Z. P. N. S. P. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1926, str. 163 — 170.

- Solarz I.* Czem jest i czem powinna być kultura ludowa. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4 — 5, rok 1926, str. 202 — 216.
- Korniłowicz K.* Ogniska oświatowo-kulturalne ludności miejskiej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1922, str. 216 — 230.
- Konewka A.* Filozofja nauczania dorosłych. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 9, rok 1927, str. 155 — 163.
- Nowicki E. dr.* Zagadnienie życia politycznego w pracy oświatowej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1927, str. 205 — 216.
- Patkowski A.* Oświata pozaszkolna jako zagadnienie polityki państwowej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5—6, rok 1927, str. 284 — 290.
- Korniłowicz K.* Świadczenia kulturalne przemysłu. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5 — 6, rok 1927, str. 291 — 297.
- Weychert-Szymanowska W.* Praca oświatowa wśród kobiet. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5 — 6, rok 1927, str. 297 — 300.
- Korniłowicz K.* Przeposobienie społeczne młodzieży. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1928, str. 1 — 5.
- Konewka A.* Zagadnienia teoretyczne kształcenia dorosłych. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1928, str. 80 — 84.
- Nowicki E. dr.* O program oświaty pozaszkolnej w Polsce. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1928, str. 141 — 146.
- Wycech Cz.* Jak prowadzić oświatę pozaszkolną na terenach mieszanych narodowościowo. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1928, str. 155 — 159.
- Nowicki E. dr.* Zadania Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w dziedzinie prac społeczno - oświatowych. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4 — 5, rok 1928, str. 206 — 211.
- Maj Kazimierz.* Rola nauczyciela w pracy społecznej. „Głos Nauczycielski”, rok 1928, Nr. 11.
- ” k. Zadania nauczyciela w samorządzie komunalnym. „Głos Nauczycielski”, rok 1928, Nr. 13.
- ” Co to jest oświata pozaszkolna. (Biblioteka „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej” Nr. 4). Wydawnictwo Związku Pol. Naucz. Szkół Powsz. i Związku Młodzieży Wiejskiej Rzecz. Polskiej. Skład główny: „Nasza Księgarnia” — Warszawa, ul. Świętokrzyska 18.

- Radlińska H.* Najważniejsze zagadnienia. „Rocznik Pedagogiczny”, rok 1924, str. 203 — 214.
- Joteyko J. prof. dr.* Znaczenie wrażeń wzrokowych w nauczaniu dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1921, str. 13 — 20.
- Kornilowicz K.* Polityka oświatowa samorządów — Kalendarz Samorządowy na 1926 r. Dział II, str. 68 — 76.
- Frelek K.* Organizacja oświaty pozaszkolnej w ramach samorządu ziemskiego — Kalendarz Samorządowy na r. 1926. Dział II, str. 77 — 88.
- „ Samorząd ziemski a oświata pozaszkolna. — Kalendarz Samorządowy na 1928 r. Dział II, str. 200 — 207.
- „ Samorząd gminny a oświata pozaszkolna. — Księga Pamiątkowa Związku Pracowników Administracji Gminnej (w druku).
- Godecki M. B.* Odczyty popularne dla dorosłych. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych), Warszawa, ul. Hipoteczna 8.
- Orsza H.* Zasady organizacyjne pracy oświatowej na prowincji. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1924, str. 150 — 154.
- Patkowski A.* O poznawaniu środowiska pracy. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4 — 5, rok 1928, str. 211 — 217.
- Stępowski M. dr.* Latarnie, przezrocza, filmy jako środek techniczny pracy oświatowej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1921, str. 21 — 35.
- Kozłowski B. dr.* Kinoteatr objazdowy. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1921, str. 35 — 41.
- Nasz dorobek społeczny. Zarys działalności instytucji oświatowych, zrzeszonych w „Skarbie Pracy Oświatowo-Kulturalnej”, pod redakcją dr. E. Nowickiego, Warszawa, 1927 r.
- Służba społeczna w Polsce. Wydaw. Pol. Kom. Międzynar. Kongresu Służby Społ. Warszawa, 1928 r.
- Nowicki E. dr.* Rozwój prac oświatowych w latach 1922 i 1923. „Rocznik Pedagogiczny”, rok 1924, str. 214 — 228.
- Przewodnik pracy społecznej i oświatowej. Wydawnictwo Wydziału Społeczno - Oświatowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych. Skład główny: Warszawa, „Nasza Księgarnia”, ul. Świętokrzyska 18.
- Praca oświatowa. Jej zadania, metody, organizacja. Kraków, 1913 r., str. 501. Podręcznik opracowany staraniem Uniw.

Lud. im. Mickiewicza przez Bobrowskiego T., Daszyńską-Golińską Z., Dziubińską J., Gorgasa L., Heilperna, Konaszewską Z., Krzywickiego L., Orsetti M., Posnera St., Stępowskiego M., Szydłowskiego T. i Weychert-Szymanowską Wł.

2. SAMOKSZTAŁCENIE.

Spasowski Wł. Zasady samokształcenia. Wyd. księg. M. Arcta.

Radlińska H. Podstawy i metody samokształcenia. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1928, str. 77 — 80.

- Poradnik dla samouków. Tom I. Matematyka. Wydaw. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom II. Fizyka. Geofizyka. Meteorologia. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom III. Matematyka. (Uzupełnienie do T. I). Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom IV. Krystalografia. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom V. Mineralogia. Petrografia. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom VI. Botanika I. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Poradnik dla samouków. Tom VII. Botanika II. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.
- Nauka Polska. T. IV. 1923. T. V. 1924. T. VI. 1927. T. VII. 1927. Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa, Pałac Staszica.

Dąbrowski Fr. Samokształcenie spółdzielcze nauczycieli. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1926, str. 10 — 15.

- Co czytać z zakresu spółdzielczości? (Katalog informacyjny) w opracowaniu i przedmową Edwarda Godwina. Str. 75. Wyd. Zw. Spółdzielni Spoż. Rzecz. Pol. Warszawa, 1928 r.

3. UNIWERSYTETY LUDOWE.

Ludwiczak A. ks. Uniwersytet ludowy na wzór duński. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1921, str. 65 — 73.

Perzyński N. Uniwersytet ludowy typu duńskiego. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1921, str. 73 — 77.

Nowicki E. dr. Uniwersytet ludowy miejski. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1921, str. 77 — 88.

„ Uniwersytet ludowy na wsi i zakres jego kulturalnego oddziaływania. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1924, str. 88 — 97.

Schröder F. Duński uniwersytet ludowy. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1923, str. 97 — 112.

Wiejski Uniwersytet Ludowy Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Szycach. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1924, str. 193 — 198.

Prz I. Wiejskie uniwersytety ludowe: duńskie, szwedzkie i polskie. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4 — 5, rok 1928, str. 217 — 226.

4. BIBLIOTEKI.

Czerwijowski F. Polityka bibliotekarska w kraju w stosunku do bibliotek publicznych i powszechnych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1921, str. 129 — 142.

Świtalska H. Rola bibliotek w pracy oświatowej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1924, str. 97 — 100.

Wolert Wł. Nowe prądy w bibliotekarstwie. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 5 — 6, rok 1924, str. 270 — 274.

E. N. Walter Hofmann o wychowawczej roli powszechnej biblioteki i jej związku z oświatą pozaszkolną. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 6, r. 1925, str. 326 — 331.

Nowicki E. dr. Samorząd a organizacja czytelnictwa powszechnego. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1928, str. 84 — 90.

Filipkowska-Szemplińska J. W sprawie ustawy o gminnych bibliotekach. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1928, str. 146 — 155.

Czerwijowski F. Typy bibliotek i ich koordynacja. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 6, rok 1922, str. 384 — 389.

Augustyniak J. Biblioteki robotnicze T. U. R. w Łodzi w świetle ankiety. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1928, str. 104 — 113.

Świtalska H. Biblioteki publiczne i powszechne miejskie. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1924, str. 142 — 153.

- Orsza-Radlińska H.* Biblioteki wędrowne. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1921, str. 153 — 165.
- Czerwijowski F.* Jak prowadzić mniejsze biblioteki. Wyd. Zw. Zaw. Prac. Kol. Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, 1921.
- Gądzikiewicz W.* Higiena książki. Wyd. księg. „Książnica-Atlas”, 1925 r.
- Bornsteinowa J.* Jak urządzić bibliotekę szkolną i domową. W: ⁰²sm „Nasza Księgarnia”, Zw. P. N. S. P., rok 1927.
- Orsza H.* Jak prowadzić biblioteki wędrowne, wskazówki i przykłady. Warszawa, Wyd. Tow. „Ignis”, 1922.
- Mocarski Z.* O polskiej państwowej polityce bibliotecznej. Wyd. Gebethner i Wolff, Lublin, 1919 rok.
- Gorzechowska M. i Ostromecka J.* Katalog podstawowy książek dla bibliotek powszechnych. Wyd. Tow. Bibliotek Powsz., Warszawa, 1922 r.

5. KURSY DLA DOROSŁYCH.

- Kornilowicz K.* Znaczenie i zarys organizacji kształcenia dorosłych i młodzieży pracującej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1922, str. 1 — 25.
- Kopciński St. dr.* Podstawy organizacyjne miejskich kursów dla dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1922, str. 25 — 31.
- Koziara T. A.* Podstawy organizacyjne kursów dla dorosłych na wsi. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1—2, rok 1922, str. 32—40.
- Godecki M. B.* Kto i jak ma uczyć dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1922, str. 40 — 49.
- Weychert-Szymanowska Wl.* Metody nauczania analfabetów. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1922, str. 49 — 53.
- Augustyniak S.* Kursy dla dorosłych jako przygotowanie do czytelnictwa. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1922, str. 53 — 58.
- Janowski A.* Nauka o Polsce w programie kształcenia dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 5, rok 1922, str. 289 — 222.

- Godecki M. B.* Nauka obywatelska na miejskich kursach dla dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 5, rok 1922, str. 293 — 312.
- Frelek K.* Wieczorowe Kursy Początkowe w Kołach Młodzieży Wiejskiej. „Siew”, rok 1926, Nr. 40 — 46 włącznie.
- „ Co to są ogniska oświatowe. „Polska Oświata Pozaszkolna”, rok 1925, Nr. 6, str. 340 — 346.
- „ Rozpoczynanie i zamykanie zimowego okresu pracy ognisk oświatowych w środowiskach wiejskich — dwa artykuły w „Polskiej Oświacie Pozaszkolnej”, 1926 r., Nr. 4 — 5, str. 224 — 230 i Nr. 2, 1927 r., str. 102 — 105.
- „ Działalność ognisk oświatowych w okresie letnim. „Polska Oświata Pozaszkolna”, 1926 r., Nr. 3, str. 170 — 174.
- Korniłowicz K.* Znaczenie i zarys organizacji kształcenia dorosłych i młodzieży pracującej. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych), Warszawa, ul. Hipoteczna 8.
- „ W sprawie ognisk oświatowo-kulturalnych. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych).
- Konewka A.* Organizowanie Kursów dla dorosłych. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centr. Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.
- Frelek K.* Organizacja oświaty dorosłych na terenie powiatu. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8 (w opracowaniu).
- Borowiecka M.* Program arytmetyki i geometrii na kursach początkowych dla dorosłych. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.
- Program* trzystopniowych kursów dla dorosłych opracowany dla potrzeb wsi i miast prowincjonalnych. Wyd. III. Praca zbiorowa pod redakcją M. B. Godeckiego. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

Program Szkoły dla Dorosłych i Młodocianych. Wyd. II. Praca zbiorowa pod redakcją M. B. Godeckiego. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

Program geografji, historii i nauki obywatelskiej na miejskich kursach dla dorosłych, Praca zbiorowa pod redakcją M. B. Godeckiego. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

Grodecka K. Nauczanie języka polskiego na kursach dla dorosłych (program i wskazówki metodyczne). Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

Gażyńska J. Nauczanie języka polskiego na kursach dla dorosłych. Poziom II, III i IV (program i wskazówki metodyczne). Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

Borowiecka M. Wskazówki metodyczne przy nauczaniu arytmetyki i geometrii na kursach dla dorosłych. Wyd. Instytutu Oświaty Dorosłych (dawniej Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych). Warszawa, ul. Hipoteczna 8.

6. WYCIECZKI.

Janowski A. Znaczenie wrażeń wzrokowych przy prowadzeniu wycieczek, zwiedzanie wystaw, muzeów. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1 — 2, rok 1921, str. 41 — 45.

Bykowski Cz. Znaczenie społeczne wycieczek w pracy oświatowej wśród dorosłych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1923, str. 235 — 245.

Maj Kazimierz. Znaczenie wycieczek w pracy oświatowej. „Siew” Nr. 18, rok 1923.

— Metodyka wycieczek krajoznawczych (praca zbiorowa). Wyd. Pol. Tow. Krajoznawczego. Warszawa.

Bykowski-Jaksa Cz. Wycieczki. Ich organizacje i znaczenie w pracy oświatowej wśród dorosłych. Str. 91. Wyd. Zw. Strzel. Warszawa, 1928 r.

7. TEATRY I CHÓRY.

- Bystroń J. prof.* Kult pieśni jako czynnik wychowawczy w pracy oświatowej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 113 — 118.
- Mayzner T.* Chóry ludowe. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 118—122.
- Limanowski M.* Wychowawcze znaczenie teatrów ludowych. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 122—127.
- Bogusławska M.* Próby realizacji teatru w warunkach wsi polskiej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 127—131.
- Bartosiński J.* Teatr ludowy na wsi. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 131—135.
- Bień A. i Cierniak J.* Teatry ludowe w Polsce. Dotychczasowy ruch, możliwości ideowe i organizacyjne na przyszłość. Str. 124. Wyd. Związku Teatrów Ludowych, Warszawa 1928 r.

8. PRACA OŚWIATOWA WŚRÓD MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ.

- Dec Jan.* Praca oświatowa. Wyd. Związku Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Wspólna 23, m. 12.
- „ Młodzież wiejska. Wyd. Związku Młodzieży Wiejskiej Rz. Pol. Warszawa, Wspólna 23, m. 12.
- Niecko Józef.* Organizacja pracy w Związku Młodzieży Wiejskiej (w druku). Wyd. Zw. Mł. W. Rz. Pol. Warszawa, ul. Wspólna 23, m. 12.
- „ Program pracy w Sąsiedzkich Związkach Młodzieży Wiejskiej. Wyd. Zw. Mł. Wiejskiej Rz. Pol. Warszawa, Wspólna 23, m. 12 (w druku).
- „ Rola młodzieży wiejskiej w odrodzeniu życia wsi. Wyd. Zw. Mł. Wiejskiej Rzecz. Pol. Warszawa, ul. Wspólna 23, m. 12.
- Wychowanie rolnicze młodzieży wiejskiej (praca zbiorowa). Wydaw. Zw. Mł. W. Rzeczyposp. Pol. Warszawa, Wspólna 23, m. 12 (w druku).
- Turkowski K.* Konkurs uprawy żyta. Wyd. Zw. Mł. W. Rzecz. Pol. Warszawa, Wspólna 23 m. 12.

- Bauerowa K.* Konkurs hodowli świń. Wyd. Zw. Mł. Wiejsk. Rzeczyposp. Pol. Warszawa, ul. Wspólna 23, m. 12.
- Konkurs z nawozami sztucznymi. Wyd. Zw. Mł. Wiejsk. Rzeczyposp. Pol. Warszawa, ul. Wspólna 23, m. 12.
- Regulaminy i statuty Zw. Mł. Wiejskiej. Wyd. Zw. Mł. W. Rz. Pol., Warszawa, Wspólna 23, m. 12.
- Trybalski M.* Konkurs wychowu i hodowli kur. Wydaw. Związku Mł. Wiejskiej Rzeczyposp. Pol.

9. DOMY LUDOWE.

- Langer A.* Pojęcie Domu Ludowego i jego rola oświatowo-kulturowa. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1922, str. 193—203.
- Janielewski T.* Domy ludowe i ich działalność oświatowo-kulturowa. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1922, str. 230—235.
- Twarecki L.* Strona finansowa budowy domów. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1922, str. 235—241.
- Dom Ludowy. Część I. Str. 100. Doświadczenia i wskazówki organizacyjne, zebrane pod redakcją W. Sosińskiego. Wydaw. Centr. Zw. Kół. Rol. Warszawa 1927 r.
- Dom Ludowy. Część II. Str. 170. Organizacja pracy, wskazówki, programy i metody oraz doświadczenia, zebrane pod redakcją W. Sosińskiego. Wydaw. Centr. Zw. Kół. Rol., Warszawa, listopad 1928 r.

10. MUZEA.

- Janowski Al.* Rola muzeów w oświacie pozaszkolnej. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1923, str. 314—321.
- Muzea regionalne. Książka zbiorowa. Str. 276. Biblioteka Regionalna T. I. Wyd. Sekcji Powsz. Uniw. Regj. Zw. P. N. S. P. Skład Gł.: Warszawa, „Nasza Księgarnia”, ul. Świętokrzyska Nr. 18.

11. REGIONALIZM.

- Regionalizm Polski. Bibliografja z lat 1920 — 1926.
- Gumula Sł. J.* Regionalizm (Szkic popularny). Włocławek, 1928. Biblioteka „Życia Szkolnego”.
- Opisy powiatów a studja nad stosunkami województw jako jednostek regionalnych. Płock. Nakł. Tow. Nauk., 1928.
- Biblioteka Regionalna. T. I: Muzea regionalne. Książka

- zbiorowa. 1928. T. II: *Frankowski E. dr. prof.*: Kalendarz obrzędowy ludu polskiego, 1928. Wyd. Sekcji Powsz. Uniw. Regjon. Z. P. N. S. P.. Skład gł. — Warszawa, „Nasza Księgarnia”, Świętokrzyska 18.
- Regionalizm lubelski ze szczególnem uwzględnieniem zadań administracji państwowej i samorządowej. Lublin, 1928.
 - Sprawozdanie ze Zjazdu Prasy Prowincjonalnej w dniu 11 grudnia 1927 r. *Łuniński Ernest dr.*: Rola prasy prowincjonalnej w podnoszeniu życia umysłowego i społecznego prowincji. Wyd. Sekcji Powsz. Uniw. Regjon. Z. P. N. S. P.. Warszawa, 1928.
 - Czasopisma regionalne: „Źródła Mocy” czasopismo krajowe, poświęcone kulturze regionalnej ziem b. W. Księstwa Litewskiego. N-ry 1 — 4 (1927/28). „Regjon Lubelski” organ Komisji regionalistycznej Tow. Przyjaciół Nauk w Lublinie, 1928. „Życie Włocławka i Okolicy”, miesięcznik poświęcony sprawom społecznym, ekonomicznym, oświatowym i artystycznym. Włocławek, 1926 — 1928. „Nasze Drogi”, Radom, 1928.
- Tync St. i Gołębek J.* Beskid zachodni i Podhale (Górale Polscy). Pierwszy zeszyt regionalny czytane polskich. Wyd. „Książnica-Atlas”. Warszawa, 1928.

12. PRACA OŚWIATOWA ZAGRANICĄ.

- Nowicki E. dr.* Nowe kierunki pracy oświatowej w Niemczech. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1921, str. 90 — 94.
- Perzyński N.* Ogólna charakterystyka współczesnej pracy oświatowej pozaszkolnej w Niemczech. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1923, str. 193—210.
- Wolert W.* Prądy oświatowe w Ameryce. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 5, rok 1923, str. 422—450.
- Orsza-Radlińska H.* Ideały bibliotek powszechnych w Rosji. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1924, str. 88 — 97.
- Seefeldt Fritz, dr.* Praca oświatowa i uniwersytet ludowy w Niemczech. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1928, str. 7—16.
- Stępowski M. dr.* Ustawa o organizacji oświaty pozaszkolnej we Francji. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 150—157.
- Nowicki E. dr.* Organizacja oświaty pozaszkolnej w Czechosłowacji. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 3, rok 1922, str. 157—162.

- Orsetti M. dr.* Oświatowe Domy Społeczne zagranicą. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 4, rok 1922, str. 203—216.
- Wolert Wl.* Zarys pracy oświatowej w Anglii. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1923, str. 1—13.
- Nowicki E. dr.* Oświata pozaszkolna i jej organizacja w Czechosłowacji. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 1, rok 1923, str. 13—27.
- Wolert W.* Oświata dorosłych w Skandynawji. „Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1923, str. 121—130 i Nr. 3 tego wyd. „Oświata Pozaszkolna”, str. 210—230.
- Patkowski Aleks.* Oświata pozaszkolna we Włoszech. Biblioteka „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej” Nr. 3. Skł. Gł.: Warszawa, „Nasza Księgarnia”, ul. Świętokrzyska 18.
- Wolert W.* Oświata w Rosji Sowieckiej. „Polska Oświata Pozaszkolna” Nr. 2, rok 1925, str. 82 — 92 i Nr. 3, str. 129—141.
-

SPIS RZECZY.

	Str.
I. Zadania Związku P. N. S. P. w dziedzinie prac społeczno-oświatowych	3
II. O poznawaniu środowiska pracy	9
III. Regulaminy:	
a) Regulamin Wydziału Społ.-Oświat. Z. P. N. S. P.	16
b) Regulamin ramowy Komisyj Społ.-Oświat. przy Oddziałach Okręgowych Z. P. N. S. P.	18
c) Regulamin ramowy Sekcyj Społ.-Oświat. przy Oddziałach Pow. Z. P. N. S. P.	19
d) Regulamin Referatów Społ.-Oświat. przy Ogniskach Z. P. N. S. P.	20
IV. Programy pracy:	
a) Program pracy dla Komisyj Społ.-Oświat. przy Oddziałach Okręgowych Z. P. N. S. P.	21
b) Program pracy dla Sekcyj Społ.-Oświat. przy Oddziałach Powiat. Z. P. N. S. P.	22
c) Program pracy dla Referatów Społ.-Oświat. przy Ogniskach Z. P. N. S. P.	24
V. Wykaz organizacji i instytucji społeczno-oświatowych w Polsce.	26
VI. Bibliografia oświatowa	32

NAKŁADEM
ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA
SZKÓŁ POWSZECHNYCH

WYSZŁA NIEDAWNO BROSZURA

P. T.

CO TO JEST
OŚWIATA POZASZKOLNA

W OPRACOWANIU

KAZIMIERZA MAJA

JEST TO POPULARNE UJĘCIE ZAGADNIENIA
OŚWIATY POZASZKOLNEJ W POLSCE.

BROSZURA NADAJE SIĘ DO SZEROKIEGO
KOLPORTAŻU WŚRÓD SŁUCHACZY KURSÓW
WIECZOROWYCH I OGÓŁU SPOŁECZEŃSTWA.

SKŁAD GŁÓWNY:

„NASZA KSIĘGARNIA“
WARSZAWA, UL. ŚWIĘTOKRZYSKA № 18.

CENA 40 GR.

INSTYTUT OŚWIATY DOROSŁYCH

dawniej

Centralne Biuro Kursów dla Dorosłych

Warszawa, Hipoteczna 8, Tel. 188-03, P.K.O. 2,128

Biuro czynne od 12 do 3 pp.

Udziela porad w sprawie prowadzenia kursów i szkół dla dorosłych.

Organizuje KURSY INSTRUKTORSKIE dla organizatorów i nauczycieli kursów dla dorosłych w Warszawie i na prowincji we własnym zakresie i na zlecenie samorządów terytorjalnych i organizacji społecznych.

Wysyła INSTRUKTORÓW na prowincję. (Planowanie i organizowanie sieci kursów i szkół dla dorosłych i ognisk oświatowych na terenie miast i powiatów. Planowanie budżetów. Wizytacje fachowe). Podejmuje WŁASNE WYDAWNICTWA z dziedziny oświaty dorosłych.

Posiada SKŁADNICĘ wydawnictw własnych i obcych. (Wydawnictwa organizacyjne, dydaktyczne, metodyczne, programy, podręczniki dla słuchaczy kursów oraz szkół dla dorosłych i młodocianych).

Instytut Oświaty Dorosłych jest ZRZESZENIEM PRACOWNIKÓW OŚWIATOWYCH. Deklaracje członkowskie i statut przesyła się na żądanie. Składka członkowska wynosi 12 zł., członkowie otrzymują bezpłatnie

POLSKĄ OŚWIATĘ POZASZKOLNĄ.

3883

„W I C I

ORGAN ZWIĄZKU MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Tygodnik poświęcony zagadnieniom wychowawczym,
społeczno - oświatowym i kulturalnym.

W „Wiciach” znajduje się bogaty dział artykułów instrukcyjno-programowych i organizacyjnych z dziedziny pracy społecznej, zmierzającej do przebudowy życia wsi w duchu demokracji.

W „Wiciach” pomieszczane są informacje i instrukcje, dotyczące konkretnych prac zbiorowych jak: organizowanie bibliotek i czytelni; Domów Ludowych; wychowania rolniczego; wychowania fizycznego; wieczornic; obchodów i widowisk teatralnych i całego szeregu innych prac kulturalnych.

„Wici” dają bogaty przegląd prac wykonywanych przez młodzież zorganizowaną w Koła Młodzieży Wiejskiej.

„Wici” skupiają wszystkich młodzież wiejską, w której duszach rodzić się poczyna pragnienie odrodzenia życia wsi i kraju, poprzez odrodzenie własnych dusz.

Dla nauczycieli, hołdujących zasadom wychowywania młodego pokolenia przez rozbudzanie w duszach i umysłach poczucia wiary i siły do samodzielnego działania i tworzenia nowych wartości społecznych i obywatelskich „Wici” są jedynym pismem pomocniczym, ułatwiającym poznawanie dążeń, zadań i celów samodzielnego ruchu młodzieży wiejskiej i wskazującym rolę, jaką odegrać mogą w tym ruchu wychowawcy.

Prenumerata „WICI” wynosi 3 zł. kwartalnie.

Adres Redakcji i Administracji:

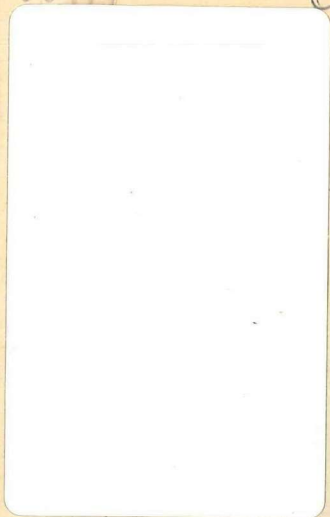
WARSZAWA, WSPÓLNA 23 m. 12.

06177

08179

X/12

01/07

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA

RP 3883

Brak s. 41-44